

İİSTGM

SİVİL TOPLUM ARACI
PROGRAMLAMA SÜRECİ
DANIŞMA RAPORU

SİVİL TOPLUM ARACI PROGRAMLAMA SÜRECİ DANIŞMA RAPORU

1. YÖNTEM

Avrupa Birliği mali yardımları, AB-Türkiye ilişkilerinin önemli boyutlarından biri ve AB mali yardımları aracılığıyla sivil toplum örgütlerine sağlanan destek Türkiye'deki sivil toplumun gelişimine de katkı sağlıyor. Hızla değişen küresel gündem ve Türkiye-AB ilişkilerindeki dalgalanmalara rağmen, AB'nin Türkiye'de sivil topluma verdiği önemin ve bunun AB-Türkiye ilişkilerine etkisinin her geçen gün arttığını görüyoruz. AB mali yardımları kapsamında 2021-2023 yılları için tahsis edilen yaklaşık 94 milyon Avro bu durumun önemli bir göstergesi.

Uygulanacak projelerin belirlenmesi ve tanımlanmasını içeren programlama süreci, IPA yararlanıcısı ülkeler ve Avrupa Komisyonu tarafından yürütülüyor. Bu nedenle, sivil toplum örgütlerinin bu teknik sürece doğrudan katılması, girdilerini ve geri bildirimlerini sunmasının da bazı sınırlılıkları var. Sivil toplum örgütleri görüşlerini ancak zaman zaman yapılan danışma süreçlerine katılarak ifade edebiliyorlar.

2023 yılı başında AB Türkiye Delegasyonu tarafından yürütülen Sivil Toplum Aracı Programı (CSF) kapsamında 2024-2025 yılları programlamasında yer alacak projelerin belirlenme süreci için çalışmalar başlatıldı. Bu çerçevede AB Türkiye Delegasyonu, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği'nin (STGM) desteğiyle bir danışma süreci yürütmeye karar verdi. Bu danışma sürecinin sonuçlarının programlama sürecinde dikkate alınması ve AB'nin Türkiye'deki sivil topluma verdiği desteğe daha stratejik bir yaklaşımın yolunu açması bekleniyor.

Programlama hazırlıkları ve zaman kısıtı göz önünde bulundurularak STGM tarafından küçük ölçekli bir danışma süreci tasarlandı. Bu kısa rapor bu danışma sürecindeki bulguları özetlemektedir.

Danışma süreci kapsamında öncelikle **STGM tarafından 4 Ocak 2023 tarihinde bir açık çağrı yayınlandı.** Bu açık çağrı kapsamında sivil toplum örgütlerinin aşağıdaki sorulara cevaplarını 26 Ocak 2023 tarihine kadar STGM'ye iletmesi istendi.

- 1. AB'nin bugüne kadarki destekleri sivil toplum örgütlerinin ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladı? Sizce AB'nin mevcut programları daha iyi nasıl uygulanabilir?*
- 2. Sizce, Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin AB'nin destek olabileceği en önemli ihtiyaçları nelerdir?*
- 3. Sizce, Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesi için AB ne tür destekler sunmalı?*
- 4. AB'nin daha fazla desteklemesi gerektiğini düşündüğünüz bir konu ya da sorun alanı var mı? Hangi konulara öncelik verilmesi gerekir?*
- 5. Türkiye-AB ilişkilerine ve AB'nin Türkiye'deki desteklerinin planlama sürecine STÖ'lerin daha fazla katkı vermesi için sizce neler yapılabilir?*

Bu çağrıya 21'i kurumsal ve 7'si bireysel olmak üzere 28 sivil toplum örgütü temsilcisi ve aktivist tarafından katkı verildi.

Ayrıca, danışma sürecinin bir parçası olarak 10 Ocak 2023 tarihinde bir çevrimiçi bilgilendirme toplantısı düzenlendi. Yaklaşık 100 kişinin katıldığı bu toplantıda paylaşılan görüşler de bu raporda ele alındı. Son olarak 16 sivil toplum temsilcisinin katılımıyla 3 odak grup toplantısı düzenlendi.

Alınan katkıların analiz ve değerlendirmesi ile hazırlanan bu raporun içeriği doğal olarak kaleme alanların konuya ilişkin bilgi ve algı düzeyi ile sınırlıdır. Ancak alınan bütün katkıların objektif bir şekilde değerlendirilmesine ve bütün görüşlere yer verilmesine azami çaba gösterilmiştir.

2. DANIŞMA SÜRECİNDE ÖNE ÇIKAN KONULAR VE TEMEL BULGULAR

1. Pandemi süreci, mevcut ekonomik kriz ve sivil toplum için elverişli olmayan ortamın doğal bir sonucu olarak sivil toplum örgütlerinin var olma mücadelesinin öne çıktığı bir dönemden geçtiğimiz anlaşılıyor. Bu noktada sivil toplum örgütlerinin dayanıklılığının artırılması ve ayakta kalma çabalarına katkı sunulmasına yönelik talepler öne çıkıyor.
2. Kira, fatura, ofis, insan kaynağı, teknolojik ve fiziksel altyapı ve sabit giderler gibi temel ihtiyaçların önceki dönemlere göre çok daha fazla vurgulandığı söylenebilir. Bu bağlamda kurumsal hibe programlarına olan ihtiyaç özellikle alan uzmanları tarafından uzunca bir süredir vurgulanıyordu. Kurumsal hibe programları, 2017 sonrası hayata geçirilen alt hibe programları aracılığıyla kısmen de olsa AB programlaması kapsamında daha yaygın olarak hayata geçirildi. **Kurumsal hibe (core funding)** programlarına olan ihtiyacın sivil toplum alanında çok daha geniş kesimler tarafından da dile getirilmeye başladığı görülüyor. Özellikle proje karşılığı olarak verilen hibe desteklerinin, bu dönemde sahadaki ihtiyacı karşılamaktan uzak kaldığı anlaşılıyor. Bu kapsamda danışma sürecine katkı veren sivil toplum örgütü temsilcilerinden birinin ifadelerine özet olarak yer vermekte fayda görüyoruz.

“Ortada bir örgüt olursa “proje” olur, proje olduğu zaman örgüt olursa ona sivil toplum demiyoruz. O yüzden örgüt olacak, kurum olacak. Bu örgütler doğası gereği amaçlarına ulaşmak için uğraşacaklar, bu uğraşa ondan sonra istediğin ismi verirsin, proje, aktivizm, faaliyet dersin.”

3. Kurumsal hibelerin artırılması talebinin tamamlayıcı bir unsuru olarak birçok katılımcı tarafından proje uygulama süreçlerinde basitleştirme ve esneklik konularının birçok defa vurgulandığı görülmektedir. Özellikle sürece katkı veren örgütlerin proje uygulama süreçlerinde yaşadıkları sıkıntılardan ve kendi deneyimlerinden yola çıkarak uygulama süreçlerinde basitleştirme taleplerini dile getirdikleri izlenimi edinilmiştir. Bu husus dile getirilirken Sivil Düşün ve Etkiniz gibi basitleştirilmiş ve esnek uygulama metodolojilerinin sahadaki olumlu varlığı hakkında bir farkındalık olduğu görülmektedir. Ancak bu tip programların düşük tutarlı destek sağlayabilmeleri nedeniyle sahadaki ihtiyacı sadece sınırlı ölçüde karşılayabildiği vurgulanmaktadır. Ayrıca bazı katılımcılar tarafından, bu programları yürüten teknik destek ekiplerinin değişmesi sonrasında verilen desteğin içeriği, odağı ve yaklaşımının değişebilmesi de eleştiri konusu olmuştur.
4. Türkiye’de 2017 yılında uygulanmaya başlanan alt hibe programlarının sahadaki ihtiyaçları karşıladığı ve sivil toplum alanının gelişimine katkı verdiği genel olarak kabul

edilen bir husus olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte metodolojinin daha fazla tartışıldığı, olumlu ve olumsuz yanlarının birlikte ele alınmaya başlandığı izlenimi edinilmiştir. Alt hibe programlarının uygulama sürecinde aşağıdaki hususlar yöntemin öne çıkan olumlu yönleri olarak belirtilebilir:

- Türkçe başvuru alınması,
- Basitleştirilmiş süreçlerin daha fazla hayata geçiriliyor olması,
- Hak temelli çalışmalar yürüten ve farklı kaynaklardan daha az yararlanabilen örgütlerin içerilmesi,
- Daha küçük örgütlerin dahil edilebilmesi,
- Başvuru, seçim ve uygulama süreçlerinde donör-faydalanıcı arasındaki gerilimin nispeten daha az olması
- Eşitler arası bir yaklaşım ve dilin daha fazla kullanılabilmesi

Bununla birlikte metodolojiye ilişkin eleştirel yaklaşımların da dile getirilmeye başlandığı izlenimi edinilmiştir. Bu kapsamda bazı katılımcılar kendi amacını kapasite geliştirme desteği sağlamak olarak tanımlamayan örgütlerin, alt hibe programları yürütmesinin doğru olmadığını dile getirilmiştir. Alt hibe programlarının sivil toplum örgütleri arasında yapay bir hiyerarşi geliştirmeye başladığı ve bir iktidar alanı haline gelme riski olduğu da dile getirilmiştir. Ayrıca uluslararası kuruluşlar aracılığıyla hayata geçirilen alt hibe programlarının bu kuruluşların bürokratik yapısı ve kamu kuruluşlarıyla korumaları gereken mesafenin Türkiye’de kaybolması nedeniyle bazı örgütleri dışarıda bırakma ihtimalinin ortaya çıktığı da vurgulanmıştır. Bazı katılımcılar benzer bir yaklaşımla uygulanan alt hibe programları arasında koordinasyon ihtiyacını vurgulamıştır. Bu tip bir koordinasyonun aşağıdaki hususlarda faydalı olabileceği belirtilmiştir.

- Aynı örgütlerin birden fazla programdan destek almasının etkilerinin değerlendirilmesi,
- İyi uygulamaların yaygınlaştırılması,
- Ortak yaklaşımların ve ortak çevrimiçi başvuru ve izleme sistemlerinin oluşturulması,
- Karşılıklı öğrenme süreçlerinin güçlendirilmesi
- Sivil toplum aktörlerinin özeleştiri yapabilmesi için uygun ortamlar yaratılması.

5. Katılımcılar yerel düzeyde faaliyet gösteren örgütlere daha fazla erişilmesi ve bu örgütlerin AB desteklerinden daha fazla faydalanması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca yeni aktörlerin sahaya kazandırılması ihtiyacı sıklıkla dile getirilmiştir. Bu durum *“hep aynı örgütlerin AB programları kapsamında desteklendiği”* veya *“sektörleşme ve proje profesyonelliğinin sivil toplum alanı için önemli bir risk haline geldiği”* eleştirileriyle dile getirilmiştir. Bu durum yerel düzeyde faaliyet gösteren taban örgütlenmelerine erişimin güçlendirilmesi ve yeni aktörlerin AB desteklerinden daha fazla faydalanabilmesi için daha fazla çaba gösterilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Bununla birlikte sayılarının arttığı ifade edilen ve tüzel kişiliği olmayan esnek örgütlenme modellerinin ve aktivistlerin daha fazla desteklenmesi ihtiyacının da vurgulandığı görülmüştür.
6. Kurumsal hibe konusunun sıklıkla gündeme getirilmesi, basit ve esnek metodolojilere olan talep, alt-hibe uygulamalarının genel olarak olumlu değerlendirilmesi, taban

örgütlenmelerine, yerel STÖ'lere ve yeni aktörlere daha fazla ulaşılması ihtiyacı bir arada değerlendirildiğinde geniş kapsamlı kurumsal hibe uygulamalarının hayata geçirilmesi faydalı olacaktır. Basitleştirilmiş ve yaygın kurumsal hibe programlarının daha fazla uygulanması, sivil toplum alanının güçlenmesine, örgütlerin dayanıklılığının artırılmasına ve sivil toplum alanında yaşanan sorunların çözümüne katkı sunabilir. Bu kapsamda Türkiye'de sınırlı uygulaması olan "**çerçeve ortaklık anlaşması**" (framework partnership agreement) modelinin yaygınlaştırılmasının da gündeme alınabileceği değerlendirilmektedir.

7. Danışma sürecine farklı yollarla iletilen katkıların topluca değerlendirilmesinde, en fazla öne çıkan konunun kapasite geliştirme desteklerine olan ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu ihtiyaç eğitim talepleri, insan kaynağı niteliğinin güçlendirilmesi, öz düzenleme konusunda yönlendirme arayışı, üyeler ve gönüllülerle ilişkiler, üyelik ve gönüllük tabanının güçlendirilmesi, kaynak yaratma kapasitesinin geliştirilmesi, iktisadi işletmelerin kurulmasının teşvik edilmesi, hukuki destek, proje geliştirme ve hazırlama destekleri gibi başlıklar ve kavramlar kullanılarak birçok defa dile getirilmiştir. Bu ihtiyacı karşılamaya yönelik hali hazırda uygulanan program ve projeler olmakla birlikte, bu desteklerin çeşitlendirilerek ve yaygınlaştırılarak sürdürülmesi faydalı olacaktır.
8. Danışma sürecine katılan örgütler tarafından özellikle insan kaynağı kapasitesinin güçlendirilmesi, niteliğinin artırılması ve profesyonel çalışan sayısının artırılması konusunda destek sağlanması altı çizilen bir diğer önemli konudur.
9. Özellikle üyelik bildirim zorunluluğunun getirilmesi ve örgütlenme özgürlüğü alanında artan baskıcı ortamın sonucu olarak başta genç kuşaklarda olmak üzere toplumun geniş kesimlerinde sivil toplum örgütlerine katılım konusunda yaygın bir tedirginlik halinin varlığı dile getirilmektedir. Bu durum özellikle, hak temelli çalışan veya daha eleştirel bir yaklaşımla kendini konumlandıran örgütlerin üyelik ve gönüllü tabanının genişlemesine engel olmaktadır. Büyük ölçüde sivil toplum için elverişli bir ortam olmamasından kaynaklanan bu durumun etkilerinin azaltılması için sivil toplum örgütlerinin üyelik ve gönüllülük tabanını güçlendirecek, daha geniş toplum kesimlerini mobilize etmelerini sağlayabilecek ve başta gençler olmak üzere toplumun geniş kesimlerinin sivil topluma katılımını teşvik edecek programların hayata geçirilmesi ihtiyacı dile getirilmiştir. Bu tip programların içeriğine ilişkin somut öneriler dile getirilmemiş olsa da konunun gündemde tutulabileceği ve başka çalışmalarda derinlemesine analiz edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.
10. Sivil toplum örgütlerinin birlikte hareket etmesini kolaylaştıracak, ağların kurulmasını teşvik edecek ve kolaylaştıracak, kapasitesi daha gelişmiş örgütler ile daha küçük örgütlerin birlikte hareket etmesini özendirecek mekanizmaların kurulması ihtiyacı da sıklıkla dile getirilmiştir.
11. Kapasite geliştirme ihtiyacı kapsamına alınabilecek bir diğer konu da raporlama, izleme ve savunuculuk faaliyetleri için aynı, nakdi ve esnek destek mekanizmalarına olan ihtiyaçtır. Mevcut desteklerin bilinirliğinin artırılması ve çeşitlendirilmesi gündeme alınabilir. Bu kapsamda özellikle hukuki konularda danışmanlık, stratejik davalama, savunuculuk konusunda destek verilmesi gibi alt faaliyetlerin, programların içerisine

daha fazla dahil edilmesi faydalı olacaktır.

12. Danışma sürecine barolar tarafından da katkı sunulmuştur. Yine bazı STÖ'ler tarafından ise barolarla iş birliğinin güçlendirilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Özellikle sivil toplum alanında mevzuattan kaynaklı olarak yaşanan sorunlar ve örgütlenme özgürlüğü konusunda yaşanan sıkıntılar bu konunun dolaylı olarak da olsa öne çıkarılmasının nedeni olabilir.
13. Danışma sürecinde en fazla dile getirilen konulardan bir diğeri de uluslararası ve bölgesel iş birliklerinin desteklenmesi ihtiyacı olmuştur. Sivil toplum örgütleri arasında AB düzeyinde veya küresel düzeyde iyi uygulama örneklerinin incelenmesi ve AB'deki sivil toplum örgütleriyle bir araya gelme ve birlikte çalışma ihtiyacı dile getirilmiştir. Bu ihtiyacı dile getiren örgütlerin AB-Türkiye arasında Sivil Toplum Diyalogunun Güçlendirilmesi Programlarından faydalanan örgütler olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte danışma sürecinde Sivil Toplum Diyalogu programına herhangi bir referans verilmemiştir. AB ve Türkiye'den sivil toplum örgütlerinin bir araya gelmesini kolaylaştıracak ve birlikte çalışma kültürünü güçlendirebilecek fırsatlar yaratılması faydalı olacaktır.
14. Engellilik ve erişilebilirlik konusu da dile getirilmiştir. Özellikle engelliliğin yatay ya da kesişimsel bir konu olarak ele alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu kapsamda başvuru, uygulama ve izleme süreçlerinde, erişilebilirlik konusunun kapsamlı bir yaklaşımla ele alınması gerektiğinin altı çizilmiştir. Uygulama süreçlerinde, proje faaliyetlerine engelli bireylerin de dahil edilmesini sağlayacak önlemlerin alınabileceği ifade edilmiştir.
15. Gençlik örgütlerinin danışma sürecine ilgi gösterdikleri ve sürece katkı verdikleri görülmektedir. Bu durumun özellikle son yıllarda gençlik alanının Türkiye sivil toplumunda artan kapasitesinin önemli bir göstergesi olduğu düşünülmektedir. Bu potansiyelin Sivil Toplum Aracı programlama ve uygulama süreçlerine daha fazla yansıtılması ile gençlerin dahil edilmesine ve konuya ilişkin bilgi düzeyinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması faydalı olacaktır. Gençlik örgütleri tarafından Erasmus+ Gençlik Programı kapsamında sağlanan desteklerin, gençlik örgütlerinin kapasitesinin güçlenmesi için önemli bir rol oynadığı ancak mevcut haliyle sahanın ihtiyacını karşılamaktan uzak olduğu dile getirilmiştir. Özellikle Erasmus+ Programı değerlendirme süreçlerinin objektiflikten uzaklaştığı eleştirisi de dile getirilmiştir. Sürece katkı veren gençlik örgütleri tarafından "gençlik hakları" alanına veya hak temelli çalışmalar yürüten gençlik örgütlerine yönelik programların çeşitlendirilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır.
16. Danışma sürecinde AB programlamasında dönem dönem izlenen tematik yaklaşıma yönelik eleştiriler de dile getirilmiştir. Özellikle sivil toplumun bir sektör olarak ele alınması ve sektör kapsamında izlenen "toplumsal cinsiyet eşitliği", "LGBTİ+ hakları", "gençlik", "sosyal içerme", "kültürel haklar", "hak temelli sivil toplum örgütleri" gibi sınıflandırmaların sivil toplum alanında bir bölümlaşmeye yol açtığı dile getirilmiştir. Bu yaklaşımının kapsam dışında kalan örgütleri dezavantajlı hale getirdiği ve kapsayıcılıktan uzaklaşmaya yol açtığı vurgulanmıştır. Ayrıca bazı örgütlerin bu tematik alanlarda kaynak kullanabilmek için kendi çalışma alanlarının dışında projeler

geliştirebildiği de vurgulanmıştır. Bu kapsamda daha stratejik ve alanının bütünü kapsayan ve kimseyi dışarıda bırakmayan bir yaklaşımın geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu durum AB programları kapsamında öne çıkan tematik önceliklerin veya yeni yöntemlerin katılımcı bir yaklaşımla tartışılması ve çıkarılan derslerin sonraki programlara yansıtılması gerekliliğine işaret etmektedir.

17. Bununla birlikte danışma sürecinde sorulan sorulardan yola çıkarak ve yukarıda belirtilen hususlara ek olarak, aşağıdaki konular da potansiyel öncelik alanı olarak dile getirilmiştir.

- Yenilikçi ve deneysel konuların da desteklenebileceği programların tasarlanması,
- İklim krizi ve çevre alanında yerel düzeyde ortaya çıkan toplumsal hareketliliklerin desteklenmesi,
- Kamu kuruluşlarıyla ilişkilerin güçlendirilmesine yönelik programlar, özellikle belediyelerin karar alma sürecine katılımına ilişkin projeler, yerel yönetişimin ve kent konseylerinin desteklenmesi, yasama süreçlerine katılımının güçlendirilmesi ve kolaylaştırılması,
- İşçi hareketleri, sendikal hareketler ve işçi hakları konusunda çalışan örgütlenmelerin desteklenmesi,
- Sağlık hakkı, hasta hakları, yaşlı hakları,
- Kent hakkı,
- Sivil toplum örgütleri ile üniversiteler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi,
- Sivil toplum örgütleri ile özel sektör arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi ve hayırseverlik faaliyetlerinin geliştirilmesi,
- Sivil toplum örgütlerinin bir araya gelmesini kolaylaştıracak ortak çalışma alanları ve etkinlik mekanlarının oluşturulması,
- Hayvan hakları,
- Çocuk hakları,
- Engelli hakları,
- Kadın girişimciliğinin desteklenmesi,
- Sosyal yardımlar, yoksulluk ve yoksunlukla mücadele.

3. YÜRÜTÜLEN DANIŞMA SÜRECİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

- Öncelikle danışma sürecine verilen katkıların işin doğası gereği büyük ölçüde örgütlerin ve kişilerin deneyiminden yola çıkarak verildiği ve bu deneyimlerin katkılara doğrudan yansıdığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda bütüncül bakış açısının yazılı olarak verilen katkılarda geliştirilmeye açık bir alan olduğu söylenebilir. Bununla birlikte odak grup katılımcılarının sivil toplum alanına ilişkin daha makro bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir.
- Danışma sürecinde sivil toplum örgütlerinin yazılı görüş verme pratiğinin yeterince güçlü olmadığı ve benzeri danışma süreçlerine katkı vermeye yönelik becerilerinin güçlendirilebileceği söylenebilir. Bununla birlikte çevrimiçi ve yüz yüze toplantılarda katılımcıların kendilerini daha iyi ifade edebildiği gözlemlenmiştir.
- Bireysel katkıların fazla olduğu görülürken, bu durum üzerinde düşünmeye değer bir eğilim olarak görülmektedir.

- Ayrı bir soru olarak yer verilmesine rağmen, AB müzakere sürecine sivil toplum katılımına ilişkin herhangi bir yorum ve değerlendirme yapılmamıştır. Bu durum, AB-Türkiye ilişkilerinin ülke ve sivil toplum gündeminden gün geçtikçe uzaklaştığının bir göstergesi olarak ele alınabilir.
- AB Mali Yardımları, IPA, Sivil Toplum Aracı gibi konulara ilişkin sivil toplumda okur yazarlığın ve bilgi düzeyinin geliştirilebileceği görülmektedir. Özellikle AB sivil toplum desteklerine ilişkin proje sonuçlarının, etki analizlerinin ve yürütülen kapsamlı değerlendirme çalışmalarının sınırlı sayıdaki sivil toplum uzmanı dışında kolayca erişilebilir olmadığı dile getirilmektedir. İzleme değerlendirme alanında yürütülen çalışmaların ve çıkarılan derslerin sivil toplum örgütleriyle sistemli bir yaklaşımla paylaşılması, sahadaki bilgi birikimini güçlendirebilecek ve sivil toplum örgütleri arasındaki bilgi düzeyini yakınlaştıracak bir faktör olarak öne çıkmaktadır.
- Danışma süreçlerinin etkinliğini artırmak ve sivil toplum örgütlerinin anlamlı katılımına imkan vermek için aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulabileceği değerlendirilmektedir.
  - o AB Türkiye Delegasyonu ve IPA süreçlerine dahil olan kamu kuruluşlarının yapılandırılmış ve düzenli bir yaklaşımla sivil toplum örgütleriyle bir araya gelmesi sağlanabilir.
  - o Danışma süreçleri programlama sürecinin sıkışık takviminden bağımsız olarak yürütülebilir.
  - o Çevrimiçi araçlar, anketleri, açık uçlu sorular, yüz yüze toplantıları da içeren karma yöntemlerin kullanılması sürecin verimliliğini artırabilir.
  - o Danışma süreçlerinin belirlenecek sıklıklarla düzenli olarak tekrarlanması, orta vadede daha iyi sonuçlar almasını sağlayabilir.

4. ÖNE ÇIKAN KAVRAMLAR/ÖNERİLER VE YOĞUNLUĞU

Kapasite geliştirme	+++++
Basitleştirme/esneklik	+++++
Uluslararası/bölgesel işbirliği/iyi uygulama örnekleri/forumlar	+++++
Kurumsal destek/hibe	+++++
Yerel STÖ'lerin desteklenmesi	+++++
Ağ oluşturma	+++++
İnsan kaynağı	++++
Raporlama/izleme için aynı nakdi destek	++++
Aynı isimler/denetim/	++++
Katkıların düzenli alınmasını sağlamak/yıllık buluşmalar/diyalog/mekanizma	++++
Erişilebilirlik	++++
İklim krizi	++++
Aktivist destekleri	++++

Bilgi paylaşımı/bilgiye erişim	++++
İktisadi faaliyet/sosyal girişim/üyelik tabanının güçlendirilmesi/kaynak yaratma	+++
Sağlık hakkı /Hasta hakkı	+++
Yaşlı hakkı	+++
Gençler	+++
Proje hazırlama	+++
Hayvan hakları	+++
Sendika, iş hayatı,	+++
Engelliler	+++
Hukuki destek/adalete erişim/barolarla işbirliği	+++
Üniversite işbirliği	++
Mekan/yerleşke	++
Kent hakkı	++
Sosyal yardım/yoksulluk/yoksunluk	++
Kadın girişimciliği	++
Çocuk savunuculuk	++
Hak temelli yaklaşımın yaygınlaştırılması	+
Öz düzenleme	+
hayırseverlik	+
Özel sektör işbirliği	+
Sivil toplum görünürlüğü	+
Demokratik yönetim	+

EKLER

1. Katkı ileten kişi ve kurumların listesi
2. Odak Grup Katılımcıları

EK 1- KATKI İLETEN KİŞİ VE KURUMLARIN LİSTESİ

Görüş Verenler	Kuruluş
Fatma Dinçer	Tokat Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığıyla Mücadele Derneği
Fatma Rana ARIBAŞ	Elektrik Mühendisleri Odası
Bahtiyar Çetinbaş	Bireysel
Önder Şevik	Bireysel
Vakıf	TEK-SAV - Tekniker, Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı
Havva Özserçe	Befemder Behçet ve Ailevi Akdeniz Ateşi Hastaları Derneği
BURCU ÇAĞLAYAN	Bireysel
İsmail ÇEVİKBAŞ	HEY AKADEMİ
İLHAN ÖNGÖR	AYHED Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği
GULNİHAL GULACAR	Bireysel
Nihal Güngör	SistersLab
Hüsnü YARDIMCI	Bireysel
Nihal Güngör Kılıç	Bireysel
Osman Selami BUDAK	Anadolu Kalkınma Derneği
Onur GÜLTEKİN	Antalya Değer Yaratıcılar Derneği
Bahadır Yasa	GastroKale Yöresel ve Etnik Mutfağlar Derneği
Turgut Kartal	Bireysel
Filiz Yörükoğlu	Van işitme engelliler ve aileleri derneği
Çağlar Karsantı	Evrensel görme özürlüler derneği
İrem Coşansu Yalazan	Engelliler Konfederasyonu
Ahmet Soykarci	Bireysel
Burcu Gündüz Karakadılar	Vasat Aktivistler
Tuba Akın	Sıfır ayrımcılık derneği
Zeynep Gülşen Can	Kadın Ayak İzi Platformu - KAI
Gökçe Yetkin	TOY Gençlik Derneği
Egemen GÜRCÜN	TEKİRDAĞ BAROSU BAŞKANLIĞI
Rüstem Aydınlık	Şura İnsan Hakları Federasyonu ve Derneği
İtir Akdoğan	TESEV

EK 2- ODAK GRUP KATILIMCILARI

Katılımcı	Kuruluş
Ülker ŞENER	CEİD
Hasan Oğuzhan AYTAÇ	GOFOR
Evrin DEMİRTAŞ	Pembe Hayat Derneği
Hayriye ATAŞ	Denge Denetleme Ağı
İrem Coşansu Yalazan	Engelliler Konfederasyonu
Mustafa Özsaygı	Engelliler Konfederasyonu
Nurhana YENTÜRK	Bilgi Üniversitesi
Mehmet ARSLAN	Gençlik Servisleri Merkezi
Yörük Kurtaran	Sivil Toplum İçin Destek Vakfı
Feray SALMAN	Kapasite Geliştirme Derneği
Ceylan ÖZÜNEL	YA-DA Vakfı
Büşra Karakuş	Türkiye Avrupa Vakfı
Ceki HAZAN	İzmir Musevi Cemaati Vakfı
Metin BAKKALCI	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
Güneş ENGİN	TÜSEV
Duygu DOĞAN	TÜSEV